

VERSLAGEN VAN DE MAANDVERGADERINGEN

te Maastricht op woensdag 3 november 1965.

Na de opening door de voorzitter deelt de secretaris mede, dat er weer een merkwaardige kat geschoten is, dit keer door de heer de Warimont te Noorbeek. Dank zij de goede zorgen van de heer Wanders kon het dier voor onderzoek naar Amsterdam worden gezonden. De resultaten zullen t.z.t. worden medegedeeld. Zo op het eerste gezicht lijkt dit dier op de kat van Haelen. De heer Ververs heeft juist uit de Z.O.-hoek van Zuid-Limburg, en uit het Belgische grensgebied richting Monschau geregeld krantenberichten gevonden in oude jaargangen over het voorkomen van wilde katten. De heer Poot toont een aantal bijzondere kevers, die hij in het afgelopen seizoen heeft verzameld: *Cychramus 4-punctatus* H., gevangen op een bloedende berkestam te Ryckholt. *Drusenata nasturtii* Germ., in aantal rond de hoeve Nekum te Maastricht, en te Mheer. *Anthaxia manca* F., te Cadier op iepenpaaltjes, waar de larve zich onder de schors ontwikkelt. *Odontaeus armiger* Scop., op de Wrakelberg op licht. *Longitarsus tabidus* Wh., een goede springer, gevangen op de wortelbladeren van *Verbascum* in de groeve 't Root. *Archesia undulata* Kr., in Ryckholt geklopt van een berketak. Genoemde soorten zijn typische Zuidlimburgse soorten, alle zeldzaam. Br. Virgilius trof te Bemelen op een mergelwand aan *Graphosoma italicum* Müll., de pyamawants, bekend uit warme jaren.

Br. Virgilius heeft uit zijn verzameling een aantal dieren meegebracht, bestemd voor een drietal vitrines in het museum, gewijd aan de biotopen: Eiken-Haagbeukenbos, Beekoever, Heide. De heren Maassen en Meuffels hebben zich bereid verklaard de leiding te nemen bij de inrichting van deze vitrines.

Een aantal kraanvogelwaarnemingen, alle gedaan op 24 oktober, zullen worden gepubliceerd samen met die uit Heerlen. Zie het verslag van de maandvergadering aldaar. Naar aanleiding van de waarneming van een viertal zwanen door de heer Damen op de vijvers van Geusselt tussen 4 en 7 september deelt de heer Kemp mee, dat het aantal van deze, z.i. verwilderde, knobelzwanen in Nederland sterk toeneemt. Voor-

al langs het IJsselmeer zijn de nesten van deze dieren te vinden. Mej. Muskens toont bladeren van een Crucifeer, waarschijnlijk *Cardamine* met wortelende plantjes in de oksels van de blaadjes.

De heer W. Felder schenkt aan het museum een concretie uit de groeve te Mönzen: Graafgangen van dieren in het Akens Zand, die plaatselijk 4 m diep kunnen zijn, en opgevuld zijn met materiaal, dat boven dit zand lag. Later is deze inhoud samen met de wanden zelf verkiezel. Duidelijk is de kris-kras-gelaagdheid in dit zand bewaard, terwijl de gangen op sommige punten sterk verbreed zijn. Door welk organisme deze gangen zijn gemaakt is niet bekend. Sommige gangen waren gevuld met resten van vissen, die dan als prooidier worden opgevat. Andere gangen zijn bekleed met schubben, vergelijk de schelpkokerworm van onze kust.

Aan het eind van de vergadering toont de heer van Nieuwenhoven een aantal dia's van het Popelmondedal op de Sint Pietersberg nabij Canne.

De uitgang van het Popelmondedal met de bekende Duivelsgrot. Paaltjes geven de plaats aan van de dam, waarmee de E.N.C.I. het dal wil volstorten, om een gat in de dalwand van de Jeker te sluiten, dat zal ontstaan wanneer de nieuwe concessie zal worden verleend.

te Heerlen, op woensdag 10 november 1965

De Voorzitter Dr. Dijkstra, vestigt de aandacht van de aanwezigen op de beide pas verschenen publicaties van het Genootschap, nml.: N. L. Wibaut-Isebree Moens, Onderzoek van

de grindgaten langs de Maas en P. A. Hens, Avifauna van de Nederlandse provincie Limburg. Uit de laatste publicatie worden enkele passages geciteerd. Daarna krijgt Br. Arnoud het woord over een door de heer van de Kruk enige maanden geleden meegebracht insect.

Dit dier is geen kever, gezien de onder de kop teruggeslagen snavel, de materie en structuur van de voorvleugels, doch een Cicade. Het behoort tot de orde der snavelinsekten (*Rhynchota*), waartoe gerekend moeten worden luizen, cicaden en wantsen. Hun overeenkomst zit voornamelijk in de monddelen en in de gedaanteverwisseling. De monddelen vormen een tot steken en zuigen geschikte snavel. Uit het eitje ontwikkelt zich een larve, die steeds ongeveugeld is. Alleen bij bepaalde soorten groeien de vleugels uit tot de vorm, die ze bij het geslachtsrijpe dier hebben. De poten kunnen ook weer bij bepaalde soorten, roof-, spring- of zwempoten zijn. Fossiele vertegenwoordigers zijn al bekend uit de Jura-formatie. Talrijker in soorten en aantallen zijn ze in het Tertiair gevonden en wel als barnsteenrelicten.

Als typen van de luizen, Pediculinen, kunnen genoemd worden: *Pediculus capitis*, hoofdluis; *Pediculus vestimenti*, kleerluis; *Cimex lectularius*, wandluis (in feite een wants); *Coccus cacti*, cochenille schildluis (van oorsprong een Mexicaans insect). De wijfjes van de laatste soort zijn donkerrood, doch bedekt door een wit poeder. Ontdaan van dit poeder leveren zij een karmijnkleurige kleurstof op. Nu men efficiënter door moderne techniek deze kleurstof o.a. ook uit steenkool weet te verkrijgen, hebben zij haar betekenis hiervoor verloren. *Coccus manniparus*, manna-schildluis leeft op een tamarisk. Door de steek vloeit suikerhoudend sap uit, dat na uitdrogen korrelig wordt. Hetzelfde gebeurt bij de manna-cicade. Door haar steek treedt een zoetsmakend plantensap uit, een fluorescerend vocht, dat kristallijne korrels vormt, welke voor 55-90% uit manniet bestaan. Ter verklaring van het manna uit de Bijbel, wordt wel verwezen naar het suikerhoudende vocht dat als gevolg van de steek afgescheiden wordt door Tarfastruik, die men vindt op het Sinaï-schiereiland. *Coccus lacera*, lakschildluis levert verf voor rode lak.

Schizoneura lanigera, bloedluis; de larven en

ongevleugelde individuen zitten meestal in aantal, onder witachtige vlokken, en veroorzaken knoestige en broze plekken op appelboomtakken. Bij *Aphrophora spumaria*, schuimcicade, zitten de larven en nimfen in een hoopje schuim. Dit ontstaat nadat het opgezogen sap het darmkanaal gepasseerd is. Zeldzamer, maar getypeerd door het oorvormig uitsteeksel aan weerskanten van het halsschild, is de geoorde Cicade, *Ledra aurita*. Omwille van het artikel dat in Natural History voorkomt en in de portefeuille te Heerlen de lezers ter beschikking staat, heeft Br. Arnoud ook enige volwassen dieren en larven meegebracht. Ze passen verder bij dit geheel, daar ze als wantsen tot de snavelinsekten behoren. In 1952 mocht hij er merkwaardige waarnemingen van beleven, welke hij later afzonderlijk hoopt te beschrijven. Voor wie zich voor schuiminsekten interesseert kan hij met deze wel volstaan en verwijst alleen nog naar de snaveldragende waterwantsen (zie verder het artikel in de circulerende portefeuille). Als demonstratie had de broeder nog enkele Nepiden, waterwantsen, meegebracht.

De heer Timmers vertoonde een mensenschedel, verzameld bij de grondwerken van een warenhuis te Heerlen. Als bijzonderheid wees den, die onderling weer gekruist zijn, en nogal hij op het voorkomen van twee „incabeentjes” bij deze schedel.

Mej. Blankevoort had een takje hulst met bessen meegebracht, met de bedoeling de mening van de vergadering te polsen of een herfst met veel bessen, noten, etc. gevolgd wordt door een strenge winter. In de tweede plaats of de bladeren van de hulst aan een laagzittende tak sterker gestekeld zijn dan die van hoogzittende takken. Wat de eerste vraag betreft kwam men wel tot de conclusie, dat indien de weersomstandigheden tijdens de bloei en de vruchtzetting gunstig zijn voor deze, men in de herfst veel bessen verwachten mag. Of deze weersomstandigheden iets te maken hebben met die welke een strenge winter zullen gaan veroorzaken, is echter zeer twijfelachtig. Men zou over een lange reeks van jaren aantekeningen moeten maken. Wat de stekels van de bladeren betreft het volgende: de onderste bladeren van onze inlandse hulst, *Ilex aquifolium* zijn veel sterker gestekeld dan hogerstaande. Echter van deze soort kan men een aantal variëteiten onderschei-

den, die onderling weer gekruist zijn, en nogal verschillen vertonen. Een van deze *f. integrifolia* bezit bladeren welke gaafrandig, maar soms gestekeld zijn, ook de var. *laurifolia* is meestal ongestekeld. Behalve deze inlandse soort worden in ons land nog talrijke uitheemse soorten gekweekt.

Namens de heer **Mientjes** werden enkele planten uit Syrië vertoond. Van een ervan welke reeds gedetermineerd was als een lid van de komkommerfamilie, brak tijdens het rondgeven op de vergadering een vruchtje af en terstond spoot deze zijn zaden over een afstand van enkele meters door het vertrek. Hierna werd zijn naam vastgesteld als *Ecballium*, springkomkommer.

Vervolgens draaide de heer **Bult** een plaatje over dierengeluiden, een opname van Hans Traber „Tierstimmen”. Achtereenvolgens beluisterden we de vroedmeesterpad, vuurpaden, gewone pad en de boomkikker, waarbij tevens iets verteld werd over hun levensgewoonten, zoals de feiten dat padden ongelooflijke hoeveelheden voedsel kunnen opnemen en ook dat ze instaat zijn in zeer nauwe openingen te kruipen. Zo worden weleens padden in zeer kleine spleten van vers gegraven profielwanden aangetroffen, wat de mening heeft doen ontstaan, dat deze dieren eeuwenlang daar opgesloten waren geweest. Echter, de heer **Collin** gaf een andere verklaring, hij had namelijk waargenomen dat een pad in een terrarium, na een zeer rijke maaltijd, niet meer instaat bleek te zijn zijn hol dat hij bewoonde, weer te betrekken. Volgens **Collin** stulpte hij zijn maag met inhoud buiten zijn lichaam en aldus slanker geworden, kroop hij in zijn hol en werkte daarna zijn maag weer naar binnen op de plaats waar deze behoorde te zijn.

Tenslotte vertoonde de heer **Bult** nog een kleurenfilm: *Romance in Blauw* door **P. Alsengust**, welke betrekking had op de broedbiologie en verzorging van een tropisch visje *Betta splendens*, de Kempvis.

te Maastricht, op woensdag 1 december 1965

Bij de aanvang van de vergadering herdenkt de voorzitter **Mevr. Dr. N. L. Wibaut-Isebreë Moens**, die op 10 november te Voorst op 81 jarige leeftijd is overleden. Zij was

een zeer bekwame hydrobioloog, die haar leven gewijd heeft aan de bestrijding van de verontreiniging van het oppervlaktewater. Zij heeft de grondslag gelegd van de studie en het werk, waardoor de „gezondheid” van onze openbare wateren kan worden behouden of herkregen. Tot aan haar pensionering in 1947 was **Mevr. Wibaut** als bioloog verbonden aan de Gemeentelijke Geneeskundige en Gezondheidsdienst van Amsterdam, maar haar belangstelling strekte zich uit tot het hele land. Zij heeft het geluk gehad tot op hoge leeftijd haar onderzoekingen te kunnen blijven voortzetten. In oktober van dit jaar verscheen in onze Publicaties van haar hand: „Onderzoek van grindgaten langs de Maas”. In een brief van 11 oktober dankte zij de redactie voor het publiceren van de resultaten van haar onderzoek en voor de zorg, aan haar publicatie besteed. Zij was er erg blij mee. Wij zijn ook blij, dat wij haar dit genoeg nog hebben kunnen geven, een maand voor haar dood. Wij en heel Nederland zijn haar dankbaar voor het vele en heilzame werk, door haar verricht. Moge zij rusten in vrede.

Drs. P. J. H. van Bree, conservator van de afdeling Zoogdieren van het Zoologisch Museum te Amsterdam, demonstreerde de balgen van twee katten, welke recent in Limburg geschoten werden. De eerste kat tussen **St. Odiliënberg** en **Montfort** op 3-XI-1965. Dank zij de bemiddeling van de heer **A. J. Verbeek** werd het dier ter bestudering naar Amsterdam opgestuurd. De tweede kat werd enkele dagen eerder, nl. op 30-X-1965, te Noorbeek door de heer **C. de Warrimont** geschoten en het dier kwam via **Dr. P. J. van Nieuwenhoven** naar Amsterdam. Van de beide dieren zijn de volgende gegevens bekend:

Plaats	Montfort/St. Odiliënberg	Noorbeek
Sexe	♀ juv.	♂
Gewicht	2603 gram	4500 gram
Kop + romp	429 mm	510 mm
Staart	242 mm	238 mm
Achtervoet	97 mm	110 mm
Oorschelp	55 mm	58 mm
Darmlengte	158 cm	156 cm
Condyllobasaallengte	71 mm	82 mm
Oppersarmbeen	81,5 mm	95,0 mm
Ellepijp	82,3 mm	112,5 mm
Spaakbeen	69,3 mm	96,2 mm
Dijbeen	82,5 mm	103,0 mm
Scheenbeen	91,3 mm	109,4 mm
Kuitbeen	80,0 mm	101,7 mm

Van het jonge vrouwelijke dier waren de neusbeenderen lateraal duidelijk ingeknepen; bij de kater was dit veel minder duidelijk. Op de vergadering werd echter alleen ingegaan op de kenmerken van de huid. Daarbij werden beide balgen gelegd naast de balg van het exemplaar *Felis silvestris* uit Heerlen (Kasteel Ter Worm) en het opgezette dier uit Haelen. Iedereen kon nu duidelijk zien dat er een reeks ontstond tussen de „raszuivere” Wilde Kat uit Heerlen, de bastaard (vermoedelijk F. 1) uit Haelen, het exemplaar uit Noorbeek (misschien F. 2 of F. 3) en de verwilderde Huiskat van St. Odiliënberg/Montfort. Dit qua staartontwikkeling (lengte en langharigheid), kleur en tekening. Iedereen zag duidelijk dat wanneer men een grens moet trekken tussen Wilde Kat en verwilderde Huiskat, de dieren uit Heerlen en Haelen bij de eerstgenoemde soort gerekend moeten worden en de twee dieren geschoten in 1965 tot de laatstgenoemde soort. Tijdens de demonstratie werd nog verwezen naar de beide artikelen over het probleem Huiskat/Wilde Kat (Natuurhist. Maandbl. 1959, 16, 114-117 en ibidem 1963, 52, 24-28).

Bij de discussie komen de veldkenmerken van de echte wilde kat ter sprake. Een jager schiet immers op elke kat die hij in zijn jachtveld tegen komt. De wilde kat is in Duitsland beschermd, terwijl nu gepleit wordt ook in ons land de wilde katten te sparen. Toegepast jachtonderzoek in Tjsecho-Slowakije heeft uitgemakt, dat in de maag van de onderzochte dieren in hoofdzaak muizen- en insektenresten aanwezig waren, en heel weinig vogels! De korte bossige staart en de gelige kleur van de vacht vormen goede verschildpunten met de verwilderde kat, die bovendien vaak wit-bonte plekken heeft. De laatste doodt vanwege de sport, omdat zij thuis meestal goed te eten heeft. De wilde kat jaagt om te eten, en wordt daar mee van, zodat het dier moet rusten, en niet meer neemt dan het nodig heeft.

De heer **Mommers** geeft een aanvulling op de vele biologische bijzonderheden die P. H. e. n. s. in zijn nieuwe Avifauna over de kraanvogels geschreven heeft. Het landvolk ging fluiten wanneer het kraanvogels zag overvliegen. De vogels reageren dan met in kringen te gaan vliegen. De heer **Stevens** heeft dit nog uit eigen ondervinding: Als hij in de aardappeltijd op

het veld aan het werk was, zei zijn vader: jongens, fluiten. De orde onder de overtrekkende kraanvogels werd dan onmiddellijk verstoord: onder groot geschreeuw gingen de dieren in kringen rondvliegen. De heer **van Noorden** werd op 4 nov. om 2.45 uur 's nacht gewekt door boven Maastricht rondvliegende vogels; het bassen en toeteren klonk naar zijn mening lager dan van kraanvogels. Hij dacht aan gansen. De heer **Kemp** meent dat dit toch wel kraanvogels geweest zijn. Voor gansen was het te vroeg in de tijd van het jaar.

De heer **Poot** toont een aantal door hem verzamelde wantsen. Men kan deze insekten herkennen aan het driehoekige schildje tussen de vleugels, die zelf althans wat de voorvleugels betreft bestaan uit een leerachtig wortelgedeelte en een kleiner vliezig topgedeelte. Daardoor wordt de naam *Hemiptera* verklaard, Halfvleugeligen. De monddelen vormen een snavel, die in rust tegen het borststuk ligt, en waarmede planten, maar ook bladluizen en rupsen kunnen worden uitgezogen. Vertoond werden o.m. *Arthonotus rufifrons* Fn., in Zuid-Limburg gewoon, op brandnetel, *Notonecta maculata* F., een bruin-zwart gevlekte ruggezwemmer, die in Zuid-Limburg in iedere drinkbak voorkomt, *Dictyonota tricornis* Schrk., een zgn. netwants, die op laag groeiende planten voorkomt van kalkheuvels. De voedselplant is nog niet bekend. Men vermoedt een associatie met mieren.

Ook **Br. Virgilius** toont buit uit 1965, zeldzame wespen door hem verzameld: *Nysson niger* Cherr., f.n.sp., 7-VII, St.-Pietersberg. *Ammosphex lanuginosus* Hpt., (*consobrinus* Pnz.), 29-V, Westerschouwen. *Ectemnius lituratus* Pnz., 15-VII en 1-VIII St.-Pietersberg, 19-VIII, Bemelen. *Lindenius pygmaeus* Rossi, 23-VI, Bemelen. *Crossocerus vagabundus* Pnz., 28-VIII, Bemelen, *Cr. dimidiatus* Fabr., 1-VIII, St.-Pietersberg. *Cr. pubescens* Shuck., 11-III, gekweekt uit hout afkomstig van de St.-Pietersberg, 24-VIII, Bemelen. *Cr. denticrus* H. Sch., 5-IX, St.-Pietersberg. *Cr. assimilis* Sm., 2-VIII St.-Pietersberg. *Tachysphex psammobius* Khl., 2-VI, Cannerberg. *Oxybalus trispinosus* Ol., 11-VIII, Maastricht, 29-VI, Bemelen. *Passalocus turionum* Dhlb., 11-VII, St.-Pietersberg. *Mimesa unicolor* Wasm., 23-VIII, St.-Pietersberg. *Spilomena troglodytes* Lind., 11-V, St.-Pietersberg. 15-VII, St.-Pietersberg. *Odynerus*

spinipes L., VI & VII, St-Pietersberg & Bemelen. 8-VI, Amby. *O. reniformis* L., zeer grote kolonie, Amby. *Gorytes laticinctus* Shuck., 1-VIII, St-Pietersberg. 28-VIII, Bemelen. Op de vindplaats van *Nysson niger* kon geen enkele bekende waardsoort worden gevangen: *Dienoplus spec.* Wel een paar nauw daaraan verwante soorten: *Hoplisus laticinctus* en *Lestiphorus bicinctus*. Verder *Cerceris quinquefasciata*, *C. rybyensis* en *C. quadricincta*. De kolonie van *Odynerus reniformis* bestond zeker uit meer dan 100 nesten. Van de bekende parasieten *Euchroeus neglectus* en *Chrysis viridata* geen spoor!

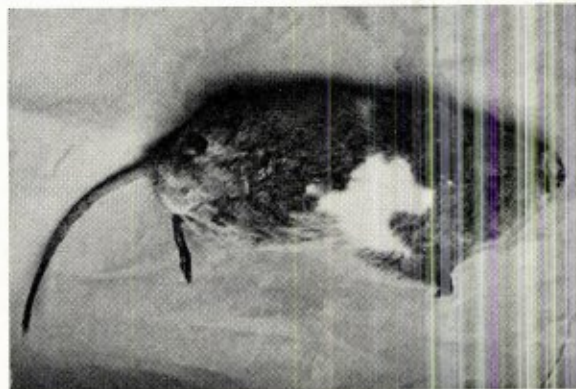
Van de heer Maassen is bericht ontvangen dat hij in Montfort eind oktober weer twee hamsters dood heeft ontvangen. De heer van Bree blijft zich voor de kadavers van deze dieren aanbevelen houden. De heer Wanders ziet ook wel kans de dieren levend te bezorgen. Dr. Montagne vermeldt enige belangrijke aanwinsten van de museumcollectie: opgezette kleine zoogdieren, geschonken door de heer P. Hens, en watermijten, gevangen door Br. Arnoud en gedetermineerd door de heer Besseling. Door bemiddeling van Mevr. Minis een reusachtig wespennest, afkomstig van een vliering in het centrum van de stad.

De heer Verbeek had enkele waarnemingen uit Midden-Limburg: Uit 1964: op 24-III een hamster gevangen te St. Joost, Echt; op 16-VIII een oude beverrat met zes jongen in de Oude Roer te St. Odiliënberg; op 27-X een oude beverrat te Herkenbosch. Uit 1965: 28-VII drie visarenden gezien te St. Odiliënberg; op 20-VIII een hamster gedood langs de Duitse grens te Echt; op 26-VIII een albino mol te Maasbracht; op 3-XI, 18-XI en 20-XI een pestvogel gezien te St. Odiliënberg.

Op 19 juni werd te Ohé en Laak in een grintgat langs de Maas een meerval gevangen, aan de hengel, geaast met een pier. Gewicht 160 g, lengte 22,5 cm. Het dier was cilindrisch van vorm, naar de staart toe platgedrukt. Een opvallend brede en platte kop met kleine geelwitte ogen, met grote bek waarin verschillende rijen tandjes op de kaakbeenderen. Vier baarden aan de onderkaak en twee langere op de bovenkaak. Rug donker van kleur met marmertekening en geelachtige zijden en buik. Het was een vrouwelijk dier, en bevatte groenachtig-gele eieren.

Op de rug bevond zich een kleine rugvin, terwijl de zeer lange anaalvin doorliep tot bijna aan de afgeronde staart. Daar dit visje reeds kuit bevatte, kan het niet de inlandse meerval zijn, *Silurus glanis* L., die in de wateren rond de Haarlemmermeer voorkomt. Deze dieren worden nml. wel 100-150 cm lang en zijn pas bij grotere lengten geslachtsrijp. Vermoedelijk is deze vis daarom een dwergmeerval, *Ictalurus*, afkomstig uit Noord-Amerika, die geregeld in de Maas wordt aangetroffen, kennelijk verwilderd, omdat het dier nog al eens in aquaria wordt gehouden. Uit een Belgische viskwekerij moeten de dieren in de Maas terecht zijn gekomen.

Op 25-V werd te Posterholt een woelrat gevangen, die op het eerste gezicht een kruising leek te zijn tussen een hamster en een rat. Het dier werd ter onderzoek naar het Zoologisch Museum te Amsterdam gezonden. Drs. van Bree herkende dit dier als een partiële albinistische woelrat, *Arvicola terrestris* Sherman. De witte tekening bestond uit een langgerekte borstvlek en twee kleinere vlekken op de flanken. Een tweede partiële albinistisch exemplaar is gevangen door de heer S. Daan aan de IJsselmeerdijk in de gemeente Wervershoof op 8-VII-1965. De witte vlek op de borst van dit dier was veel kleiner. Deze kleuraberratie is uiterst zeldzaam. Dr. van Wijngaarden, die op een studie over *Arvicola* in Nederland gepromoveerd is, had bij al de duizenden exemplaren van deze soort, die hij in handen heeft gehad, nooit zo'n afwijking gezien.

De woelrat van Posterholt, gezien van onder.

Foto: Drs. van Bree.

De heer Kemp heeft vogelwaarnemingen:

Van Belgische zijde werd mij medegedeeld, dat er sedert enkele dagen een IJsduiker (*Gavia immer*) op de zwaai kom in de Zuid Willemsvaart te Lanklaar (B.) aanwezig was. Op 10 nov. 1965 heb ik deze vogel aldaar gezien. Op 14 nov. ontdekte ik op het grindgat te Neerharen (B.) een IJsduiker. De dag daarna controleerde dr. Neven uit Eisden (B.) de situatie en stelde vast, dat er aldus gelijktijdig 2 IJsduikers in Belg. Limburg aanwezig waren. Op 28 nov. was de IJsduiker nog aanwezig te Neerharen, maar later op de middag is deze naar het grindgat in Itteren overgevoerd.

Twee Wulpen (*Numenius arquata*) waren op 14 nov. 1965 aanwezig langs de Maas te Borgharen. Een Aalscholver (*Phalacrocorax carbo*) vloog boven de Maas in het Bosscher veld te Maastricht op 25 nov. 1965. Op 18 en 21 nov. vlogen telkens 2 vermoedelijk Grote zaagbekken (*Mergus merganser*) boven de omgeving van de Maas te Neerharen (B.), terwijl op 24 nov. op het grindgat aldaar een zaagbek zwom, die ik aan de roseachtige kleur van de buikzijde als Grote zaagbek kon determineren. Op 21 en 28 nov. 1965 was er op het grindgat te Neerharen (B.) 1 geoorde fuut (*Podiceps nigricollis*) aanwezig. De Heer Waelbers uit Elsloo deelde mij telefonisch mede, dat er op 22 nov. 1965 misschien wel 20 Pestvogels (*Bombus garrulus*) aldaar aanwezig waren.

De heer Mommers zag op 31-X een porceleinhoentje bij de Geleenbeek te Geleen.

te Heerlen, op woensdag 10 december 1965

Br. Arnoud geeft een uitvoerig verslag van zijn waarnemingen bij waterwantsen. Hij zegt toe er iets over op schrift te zullen stellen.

De heer Bult heeft vogelwaarnemingen. Allereerst een aanvulling op de mededeling van 10 november over de Grote jager, *Stercorarius skua*. Volgens de heer H e n s is dit de eerste waarneming geweest van de soort in Limburg, en tevens de diepste in het binnenland. Zij werd gedaan op 11-XI op een ondergelopen weiland langs de Maas bij Buggenum. Er werden daar op een afstand van hooguit 100 m van ons vandaan enige kokmeeuwen lastiggevallend door een grotere donkere vogel, met een zeer opvallende witte vlek aan de voorzijde van iedere

vleugel, en een kleine onregelmatigheid in het midden van de staartzoom. Op een eind verder gelegen grindgat streek deze vogel neer. Duidelijk was toen op een afstand van 200 m met de 25-60 x 60 tele-variabel waarneembaar de donkerbruine kleur, de zware zwarte haaksnavel en de witte vlek aan de vleugel. Grote jagers zijn piraten, die vooral meeuwen achtervolgen, tot deze hun voedsel uitbraken.

Op 10-X werden twee ooievaars waargenomen in Heerlen. Een van deze vogels bleef pleisteren in de buurtschap Vrank. Daar verbleven in de voorzomer ook al enige tijd ooievaars. Het dier was steeds te vinden in de nabijheid van ploegende landbouwers, waar de pas getrokken voor werd nagespeurd. Op 13-X koos hij als slaapplaats een schoorsteen in de Vrankstraat. Door het flitslicht van een persfotograaf geschrokken vloog het dier, nadat de duisternis reeds was ingevallen op om in een nabij gelegen weiland neer te strijken. Bezorgde mensen ving het dier daar en zetten het in een ren. De gealarmeerde vogelwacht zorgde ervoor dat het dier de volgende dag geringd werd losgelaten. Het begaf zich rechtstreeks naar hetzelfde fougereeterrein en werd daar op 19-X voor het laatst gezien.

Andere vogelwaarnemingen zijn:

IJsvogel, *Alcedo atthis*, Gulpen, 11-VIII., juv., 18 & 23-VIII 1 ad. + 2 juv., R. Goldbach. Dwergmeeuw, *Larus minutus*, 30-X, 2 & 12 XI, Stevensweert. Klapekster, *Lanius excubitor*, 27-X & 1-XI, Ubachsberg; 31-X, Ospelerpeel; 2-XI, Leudal. Zwarte zeeëend, *Melanitta nigra*, 23-X Stevensweert. Dodaars, *Podiceps ruficollis*, 23, 30 & 31-X, 10 ex., Stevensweert. Buizerd, *Buteo buteo*, 10-X, 16 ex., Strijthagen; 23-X, 13 ex., Strijthagen. Putter, *Carduelis carduelis*, 23-X, 14 ex., Stevensweert; 25-X, 10 ex., Heerlen; 21-XI, 12 ex., Hoensbroek; 28-XI, 20 ex., Brunssum; 6-XII, 20 + 14 ex., Hoensbroek. Bijeneter, *Merops apiaster*, 7-XI, 1 ex., Thul, Schinnen, de Veen + leden I.V.N.; IJsgors, *Calcarius lapponicus*, 21-XI, 1 ♂ & 2 ♀, Hoensbroek; Bonte kraai, *Corvus cornix*, 24-XI, Heerlerheide; 4-XII, Ospelerpeel; Blauwe kiekendief, *Circus cyaneus*, 6-XI, Schinveld; Barm-sijs, *Carduelis flammea*, 1-XII, 8 ex., R. Goldbach & H. Bult; Rietgans, *Anser fabalis*, 4-XII,

KRAANVOGELGEGEVENS UIT LIMBURG IN 1965

Datum	Uur	Aantal	Trekriching	Plaats	Waarnemer/-neemster
4-III	± 17.00	120-140	N.	Wylré	Cobbenhagen
11-III	17.30	±40	N.O.	Heerlen	Reesink
	19.55	veel	N.O.	Weert	P. B. Janssen
12-III		gehoord		Heerlerheide	Blankevoort
19-III		75	N.N.O.	Ospelsepeel	P. B. Janssen
23/24-IV		70	N.O.	Roermond	P. B. Janssen
12-IX	19.25	2	pleisterend	De Hamert	Christiaens
1-X	13.00	11		Ransdalerveld	H. Schaakxs
2-X	6.00	20		Sittard	de Veen jr.
6-X	16.30	50		Schin op Geul	Hassing
	23.30	8	N. naar W.	Horn	Heiderust
7-X	7.25	veel	Z.O.	Simpelveld	Bleylevens
8-X	18.15	±17	Z.Z.W.	Geleen	G. J. Stevens
9-X	14.30	15	Z.W.	Schinnen	de Veen
10-X	1.20	28	Z.W.	Nuth	de Veen
18-X	16.00	veel	gehoord	Thull	K. Habets
19-X		±300	Z.W.	Simpelveld	Ubachs jr.
20-X	nam.	7		Mechelen-Wittem	W. v. Loo
	16.15	100		Schin op Geul	F. Breekpot
	16.45	70	Z.W.	Brunsummerheide	Fijnaut
	17.25	35	Z.W.	Nuth	Cornelissen
	17.30	200 &			
	18.10	60 à 70	Z.W.	Heerlen	Fijnaut, H. Bult en v. Stiphout
21-X	9.00	60 à 70	Z.W.	Rimburg	Zitzen
	11.30	270	Z.W.	Schin op Geul	H. Rense
	14.15	4	Z.W.	Ospelsepeel	v. Deursen Jr.
	15.00	35	Z.W.	Simpelveld	Meyers
	15.00	12	Z.	Hamert	Christiaens
	15.30	31	W.	Herkenbosch	Tullemans
	21.15	9		Meyel	van Bree
	21.40	?		Stevensweert	van Pie
24-X	22.37	gehoord		Heerlen	Bult
	14.00	gehoord		Schin op Geul	?
	14.15	gehoord		Ransdaal	H. Schaakxs
	14.45	2 x 120	Z.	Gulperberg	Muskens
	14.30	5	strijken neer		
	15.00	±50	en vliegen op		
		±100	W.Z.W.	Ospelsepeel	van Deursen jr.
		8	W.	Broekhem	Kockelkoren
		±100	W.	Broekhem	Kockelkoren
		±100	Z.	Brunssum	B. Leuven
		±100	Z.	Vaesrade	Veenendaal
	15.30	2 x 50	Z.O.	Neerharen (B.)	Heerkens-Thijssse
		30 à 40	Z.W.	Simpelveld	Meyers
	15.35	±200	Z.	Bemelen	?
	15.45	±300		Aken	Kacsmarczyk
	15.50	150 + 500	Z.W.	Simpelveld	Meyers
	16.00	±250	Z.Z.W.	Tournebride (B.)	Br. Asterio & Johan
	16.15	±400	Z.W.	Aken	Kacsmarczyk
	16.00	±400	Z.W.	Slenaken	Cranssen
	17.30	±150	Z.	Voerstreek	v. Nieuwenhoven
27-X	twee grote groepen	±150	Z.	Eysden	Deckers
7-XI	tegen de avond		Z.		Deckers
8-XI	15.00	52	Z.W.	De Hamert	De Nieuwe Limburger
	10.30	50	Z.	Ospelsepeel	Janssen
	15.00	11	Z.	Maastricht	van Deursen
2-XII		3	pleisterend	De Zoom	Stevens
					van Bree

250 ex., Ospelerpeel 11 ex., Roermond; 2 ex., Terwinselen, J. Bais; Kleine wilde zwaan, *Cygnus bewickii*, 27-XI, 12 ex., Leeuwen-Roermond; 4-XII, 22 ex., idem. Wilde zwaan, *Cygnus cygnus*, 4-XII, 1 ad. + 6 juv., Roermond; Knobbelzwaan, *Cygnus olor*, 22-XI, Schinnen, 4 ad. + 3 juv., Schinnen, 4-XII, 3 ad. + 4 juv., Stevensweert; Pestvogel, *Bombycilla garrulus*, 11 ± 28 XI, 35 ex., Hoensbroek, 14-XI, 5 ex., Nuth, 20-XI, 1 ex., Ubachsberg, 22 ex., Schinveld, Goldbach; 20 ex., Gulpen, Collin.

Mej. Blankevoort deelt mede dat op 13-XI een aalscholver is verschenen op de vijver Blankevoort te Heerlerheide. Het dier is daar op 22-XI voor het laatst gezien. De vijver vroor toen over een groot gedeelte dicht. Op 25-XI vond de heer J a n s z e n het dier aangespoeld op de oever. Het bleek 14 staartpennen te bezitten, waarmee het kon worden gedetermineerd als de gewone aalscholver, *Phalacrocorax carbo sinensis*. Een in 1953 te Merkelbeek aange troffen exemplaar van de gekuifde aalscholver, *P. aristotelis*, die op de vijver te Brunssum werd gehouden, kwam daar in 1954 om doordat hij onder het ijs verdronk. Waarschijnlijk is dit ook gebeurd met het ex. van Heerlerheide.

Tenslotte geeft mej. Blankevoort een overzicht van de kraanvogeltrek in 1965: (p. 149).

HET EERSTE STADSPARK VAN MAASTRICHT

In november 1648 werd benoemd tot militair gouverneur van de vesting Maastricht de Wildt- en Rhijngraeff Frederik, Magnus prins van Salm, via de Coligny's en de Solms'en verwant aan de Oranje's. Hij verkeerde aan het hof van stadhouder Frederik Hendrik; blijkens zijn belangrijke commando's tegen Spanje en Münster moet hij, katholiek zijnde, militair hoog zijn aangeslagen geweest. Hij was gehuwd met baronesse de Thézart, een nicht van kardinaal de Richelieu. Overeenkomstig zijn afkomst en rang voerde hij een grote staat. Uit zijn nog bestaande portretten komt hij ons tegemoet als een hautain 17-de eeuws grand seigneur van Franse hofcultuur.

Aan deze man dankt Maastricht zijn eerste stadspark.

In de raadsbesluiten van de stad staat te lezen op 29 oktober 1653: „D'heere borgemeester

Paludanus hebbende voorgebracht, dat d'heere Rhijngraeff heeft voorgeslaegen, dat seeckere plaetsche tusschen de Jeecker ende Bathpoorte behoorde geplaneert ende met goede lindeboomen beplandt te worden,

Is goetgevonden ende verdraegen op de presentatie van d'heer schepen Hackfort, dat vijftich rijcxdaelders van stadtsweghen sullen aen Zijne Excellentie betaelt worden, daermede de voorgesegde planeringhe sal worden geëffectueert tot contentement van Zijne Excellentie ende voorsegde Eersaeme Raedt.”

De gouverneur wenste persoonlijk ter plaatse de nodig aanwijzingen te geven, zoals blijkt uit het raadsbesluit van de volgende dag: „Sijn mede gedeputeert die heeren hoochschoutetten om metten heer schepen Hackfort, Zijne Excellentie te accompagneren totte visite van de pleyn te maecten tusschen de Jeecker, Maese ende Coolpoorte, ende van Zijne welgemelte Excellentie's intentie rappoort te doen.”

De autoriteit van de gouverneur treedt uit de grote opmaak van de „oculaire inspectie” naar voren. Uiteraard kwam men dan ook tot overeenstemming, immers op 17 november 1653 „is oock geordonneert die vijftich rijcxdaelders geaccordeert hiervorens aen de heere schepen Hackfort tot applaneringhe van de pleyn tusschen het nieuwe canael van de Jeecker, oude Jeker ende Maese, te tellen in handen van den secretaris van Zijne Excellentie den heere Rhijngraeve, gouverneur deser stadt.”

Het werk was dus in uitvoering of mogelijk intussen al gereed. De nadere omschrijving van het terrein geeft aan, dat de gehele ruimte tussen de stadswallen en de Maas van de Batpoort (vroeger genoemd Bovenste Coolpoort) tot aan de nieuw gegraven Jekerbedding werd geëgaliseerd en beplant. Aangezien dit zelfs in 1653 niet met 50 rijksdaelders, toen de prijs van een aam wijn van 155 liter, kon zijn betaald, kan men tussen de regels lezend wel aannemen, dat in opdracht van de gouverneur de soldaten van het garnizoen het werk in corvéedienst hebben uitgevoerd.

Men krijgt dan ook niet de indruk, dat de Eersaeme Raedt wel zo erg overtuigd was van de noodzakelijkheid van de aanleg, maar dat men zich klaarblijkelijk niet tegen de overdreven luxe grillen van de gouverneur wenste te verzetten.